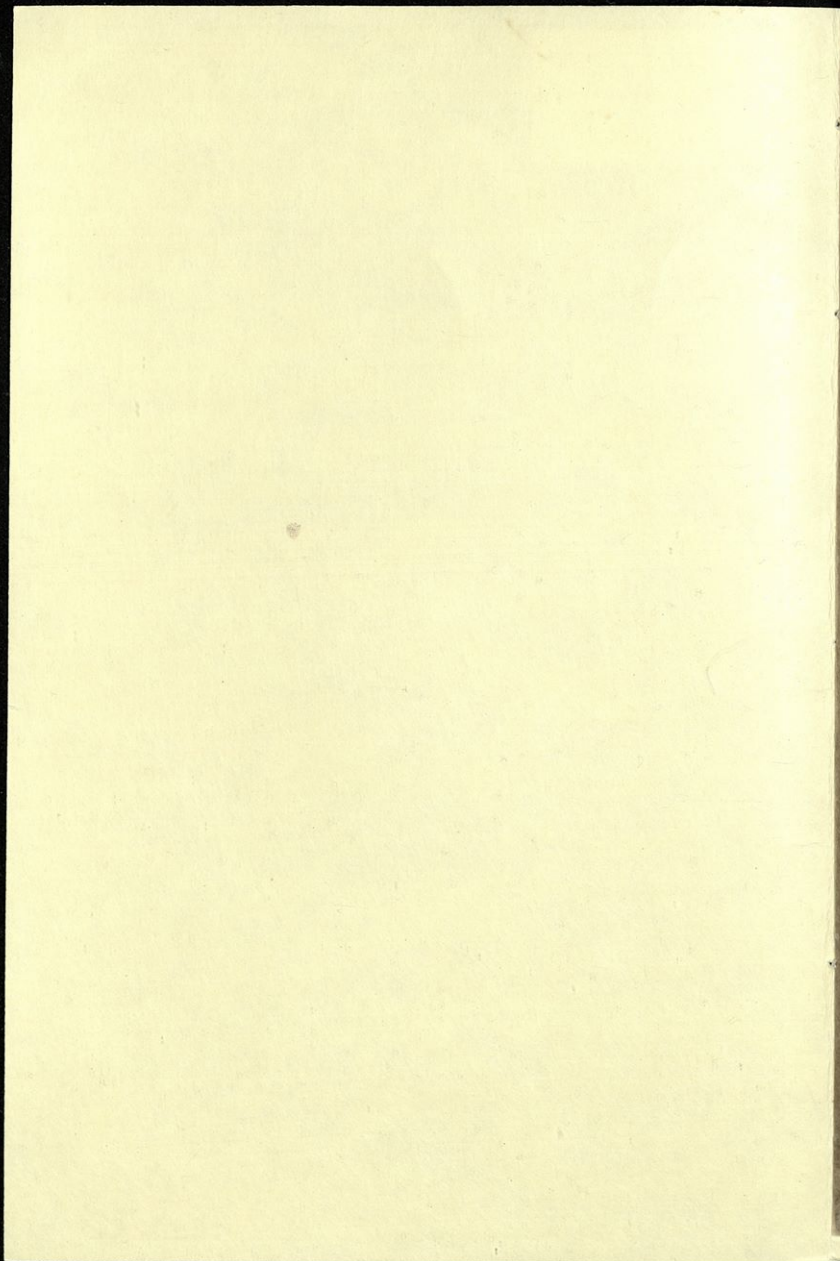

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

49 160

COBISS 0

Kopitar in Ranke.

Donesek k životopisu J. Kopitarja.

Spisal

Anton Kaspert.

Posebni natis iz «Izvéstij muzejskega društva za Kranjsko 1892».

Ljubljana 1892.

Tiskala Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.

Založil pisatelj.

49160

0300110

Kopitar in Ranke.

Donesek k životopisu J. Kopitarja.

Spisal Anton Kaspret.

Za životopis Jerneja Kopitarja se je nabralo v novejšem času precèj veliko gradiva. V slovanskih in nemških listih objavili so se spisi, ki pojasnujejo življenje in delovanje našega rojaka. Poleg del, katera je priobčil Kopitar sam, in ostaline Miklošičeve, bodo njegovemu životopiscu najbolj služili listi, katere so mu pisali učenjaki, prijatelji in znanci, in pisma, katera je prejemal od njih. Že iz doslej prijavljenih listov razvidimo, da je bil Kopitar s Šafaříkom, Dobrovskim, Humboldtom, Schlegel-jem in z drugimi slovanskimi in nemškimi učenjaki in glavnimi zastopniki ved in z največjimi duhovi svoje dobe v prijateljski zvezi. Med temi pogrešamo Rankeja. In vendar je bil globokoumni nemški zgodovinar njegov zvest prijatelj in iskren častilec. — To zanimivo vest sporočajo listi, katere je Ranke pisal na svojem prvem naučnem potovanju z Dunaja svojemu prijatelju, Henriku Ritterju, in iz životopisa, kojega je narekal l. 1885 pred svojim devetdesetim godom. Imenovani spis in listi se nahajajo v 53. in 54. zvezku Rankejevih zbranih del, katera je objavil njegov učenec Alfred Dove.¹ Iz njih razvidimo, kako in kdaj se je Ranke seznanil s Kopitarjem.

Ranke se je pri svojih studijah uveril, da je berolinska zbirka v primeri z italijanskimi knjižnicami in arhivi celo uborna. Zato se napoti na Dunaj, kamor so bili že za časa

¹ Zur eigenen Lebensgeschichte, von Leopold von Ranke. Herausgegeben von Alfred Dove. Leipzig, 1890. V poštev pridejo: Dictat vom Jahre 1885; Pisma: An Heinrich Ritter, Wien, 4. October 1827; 28. October 1827; 20. August 1828; An Heinrich Ranke, Venedig, 20. und 21. November 1828.

okupacije Benetek spravili precej velik del beneškega arhiva. Dosevši na Dunaj dne 24. septembra l. 1827, podal se je še isti dan k slavnemu publicistu Hormayrju. Greoč krene v stolno cerkev sv. Štefana. Čarobna temota, kakoršne nima noben božji dom, luči, molilci, prihajajoči in odhajajoči potniki, vse to skup je zamaknilo Rankeja v molitev. «Žalibog» opazi pri tem, «ogreva ti srce pobožnost samo toliko časa, kolikor si v cerkvi». Hormayr in Ranke sta se sprijaznila pri tej priči: kakor stara znanca razgovarjala sta se o Karolu V. in Filipu II. Hormayr se je popolnoma ujemal s karakteristiko Karola V., ne pa Filipa II.; ta se mu je zdel mnogo hujši, kakor ga je naslikal v zgodovini romanskih in grmanskih narodov.

Tekom tega in naslednjega dne je obiskal Ranke slavne publiciste: Pilata, Gentza, Adama Müllerja in v dvorni knjižnici Jerneja Kopitarja. Ves ta trud si je napravil, da bi mu imenovani možje izposlovili pri knezu Metternichu ustrop v državni arhiv. Mi si dandanes ne moremo misliti, kako težko je bilo takrat dobiti tako dovoljenje. Vlada je skrbljivo čuvala nad arhivnimi zakladi, sosebno je gledala na to, da se ne priobčijo stvari, ki bi utegnile vznemiriti duhove, ali vzbuditi svobodomi-selne težnje. Ko je hotel slavni domorodec Vuk l. 1820 izdati v Beču novo pomnoženo zbirko narodnih pesmij, ustavilo se je temu najvišje cenzurno oblastvo, rekši, da oživljajo te pesmi zgodovinski spomin in da bi utegnile kaliti državni pokoj in red. Vuk je moral potovati v Lipsko, kjer je prišla zabranjena zbirka od l. 1823 — 1824 na dan.

Takó ozkosrčen ni bil naš Kopitar. Ranke imenuje med tistimi veljaki, ki so ga zagotovili, da bode Metternich uslišal njegovo prošnjo, izrecno našega Kopitarja. Še-le potem, ko so bili imenovani možje, sosebno Gentz, priporočili nadepolnega nemškega učenjaka, dovolil je vsemogočni minister odpreti arhiv državni in arhivni oddelek dvorne knjižnice. Sosebno v napósled imenovanem zavodu je staknil Ranke precej veliko število beneških poročil in drugih važnih spisov za zgodovino slovanskih in drugih narodov balkanskega polotoka. Najime-nitnejša je bila zbirka slavnega beneškega doža Foscarinija,

obsegajoča nad sto zvezkov. V vsakem je našel Ranke obilo važnih zgodovinskih stvarij: poročila v originalu ali v prepisu, izpiske za državno porabo, tako imenovane rubrikarije, uradne imenike državnih oblastev, nadalje kronike in dnevne zapisnike. Najboljša poročila za zgodovino Gregorja XIII. in Siksta V., najslavniših papežev dobe katoliške restavracije, je Ranke takrat zajel iz zbirke cesarskega arhiva in dvorne knjižnice. Tu je Ranke od oktobra l. 1827 do oktobra naslednjega leta izpisaval dopoldne in popoldne zgodovinske izvornike. On opisuje življenje na Dunaju v pismu na svojega prijatelja, modroslovca Henrika Ritterja, z nastopnimi besedami: «Ves utrujen se vzdignem opoldne in se podam s Kopitarjem v bližno gostilno, pri belem volku, kjer navadno obedujeva. Semtertje se nama pridruži Hormayr, ali kak vseučilišni profesor, ali poslanec ogrskega deželnega zbora. Tudi Grki z velikanskimi turbani in širokimi čepicami, Rumunci in Lahi zahajajo v najino družbo. Najbolj se prilega juha s cmoki, pečena skopčevina, ali druga pečenka, jabelčna gibanica, ali pa karmelitski kolač, in naposled še merica zlatorumenega vina». Ni čuda, da je bila Nemcu severnjaku družba na Dunaju prijaznejša in življenje prijetnejše, kakor v Berolinu; zato se še v svoji visoki starosti spominja preradostno veselih ur, katere je preživel v družbi našega Kopitarja.

Ob istem času, ko je prišel Ranke na Dunaj nabirat zgodovinskega gradiva, živel je tu sloveči srbski pisatelj Vuk Štefanovič. Ni dvojiti, da je naš Kopitar sprijateljil domoljubnega Srba z nemškim zgodovinarjem. Plod tega prijateljstva je bila Rankejeva zgodovina srbskega naroda. Duhoviti in učeni Vuk je nemškega zgodovinarja toli unemal, da ga je naklonil, spisati zgodovino srbskega naroda. Vsakdo ve, da je zgodovino pisati samo ob sebi težavno delo; v tem slučaju je bila naloga toliko težavnejša, kolikor so se misli in nazori pisateljevi razlikovali od mišljenja in življenja onega naroda, kojega osodo je bilo opisati. In kako lahko bi ozka zveza dogodkov srbske ustaje, ki je bila vsem še v živem spominu, s tedanjostjo odvrnila zgodovinarja s pravega pota! Vse te ovire nepristranskega povestništva je Ranke srečno premagal

s podporo Vuka in Jerneja Kopitarja. Prvi mu je predložil zbirko zgodovinskih podatkov; ta je bila prva in glavna podlaga, a Ranke jo je od besede do besede, od dogodka do dogodka preudaril in presodil. Pri vsaki stvari je moral Vuk imenovati priče, s katerimi je govoril, ali od katerih je dobil ustna ali pismena poročila. Na ta način se je dognala zanesljivost zgodovinskih prič in poročil. Rankeja je stvar toli zanimala, da je ves prosti čas porabil za informacijo, še isti popoldan, ko je odpotoval v Benetke, sedela sta skup. A rešiti je bilo pri tem mnogo drugih vprašanj, tičočih se narodnosti, prava, državnih in cerkvenih naredeb, na katera zamore samo znanstveno izobražen mož dovoljno odgovoriti. V teh in drugih enakih rečeh je učil Kopitar Rankeja in takó omogočil sestavo imenitne knjige. Spominjaje se te podpore pravi Ranke v svojem životopisu: «Nikdar ne bom pozabil, koliko je pripomogel k sestavi srbske zgodovine Jernej Kopitar, tedanji posrednik nemške in slovanske učenosti».

Bodi mi dovoljeno omeniti iz občevanja Kopitarja z Rankejem še jeden dogodek, ker kaže, kako visoko je čislal tedanji učenjaški svet našega rojaka in kako tehtna in imenitna je bila že takrat njegova beseda. Henrik Leo, znani zgodovinar, je v dopolnilnih listkih «Jenaer Literaturzeitung» v 17. in 18. številki 1828 naznanil in ocenil Rankejevo zgodovino romanskih in grmanskih narodov. Obsodil je zavržljivo njegovo pisavo, preiskavo in mišljenje, očital mu je celo nedostatno modroslovsko izobraženost. Na to je Ranke v hallski «Literaturzeitung» odgovoril in vse trditve in oponose nasprotnikove popolnoma opovrgel. Ravno ob istem času, ko se je Ranke mudil na Dunaju, objavi Leo drugi spis. Prebravši časnik vpraša Ranke Kopitarja, ali mu odgovori drugič, ali ne. Na to reče Kopitar: «Leo se brani kakor človek, ki je popolnoma pobit; na to ni ničesar odgovoriti.» In pri nasvetu Kopitarjevem je ostalo.¹

¹ S. 207: «Als die Zeitung erschien, sagte mir Kopitar, der mir übrigens sowenig Complimente macht, als andern Leuten, Leo wehre sich wie einer, der total geschlagen sei; es sei gar nichts zu erwidern.»

Iz teh kratkih životopisnih črtic razvidimo, kako je značaj, družba in učenost našega rojaka vplivala na globokoumnega nemškega zgodovinarja. Krivo sodijo, ki pravijo, Kopitar je bil čmeren in nestrpljiv, samo sebe je štel velicega, vse druge pa ošabno preziral; občevanje z Rankejem marveč priča, da je rad podpiral pravi talent in pospeševal njegove slovstvene težnje. To kaže tudi hvaležni spomin, v katerem je Ranke do smrti ohranil slovenskega učenjaka.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000373187

